

Johann Tarnow Hermann Loner

**Tuba Iubilaei Lutherani. Hoc Est, Explicatio dicti insignis Habacuc c. 2. v. 4.
Iustus Fide Sua Vivet : In qua nostra de Iustificacione hominis coram Deo gratuita
theos orthodoxa confirmatur ...**

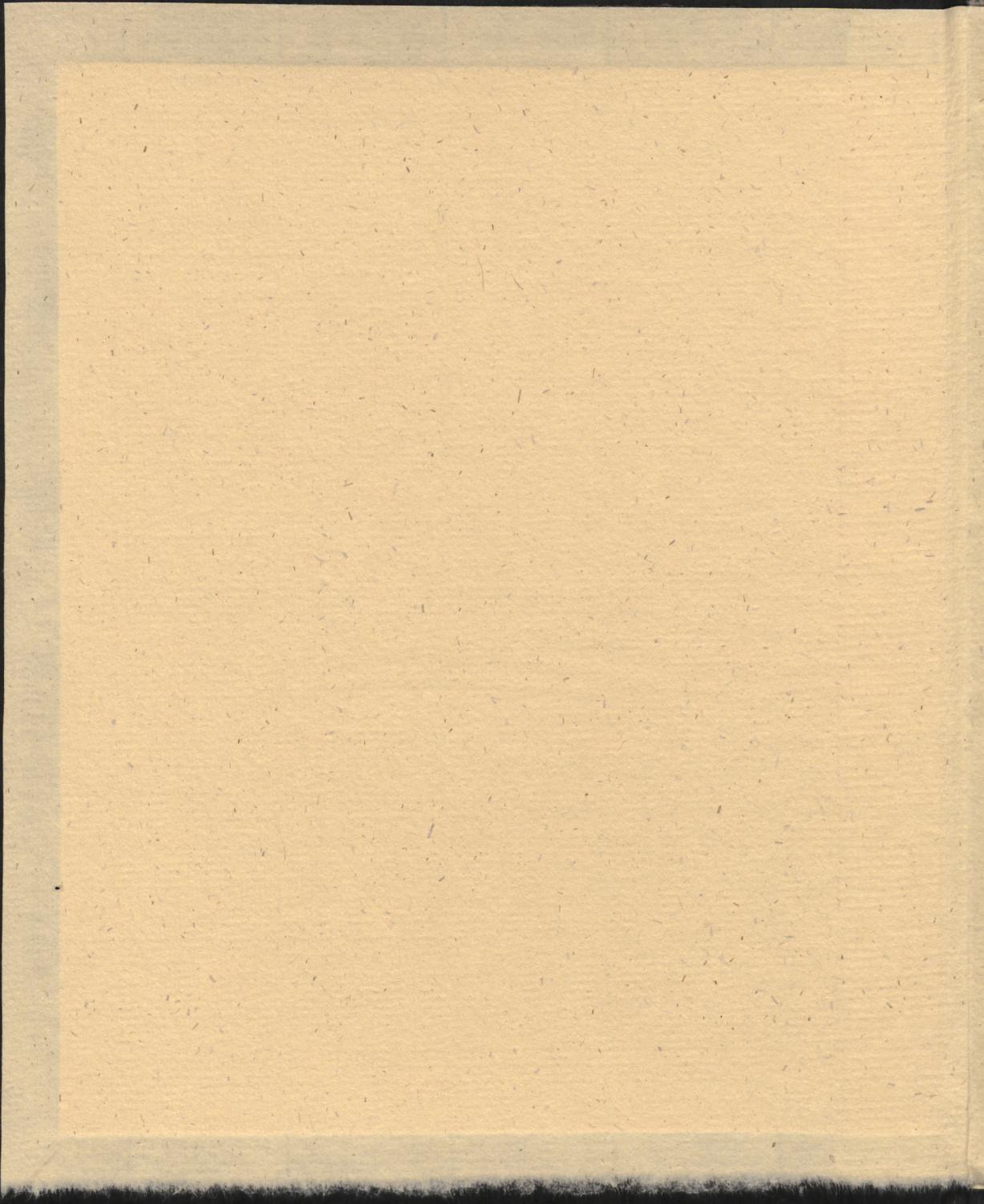
Rostochii: Rostochii: Hallervordeus: Pedanus, 1618

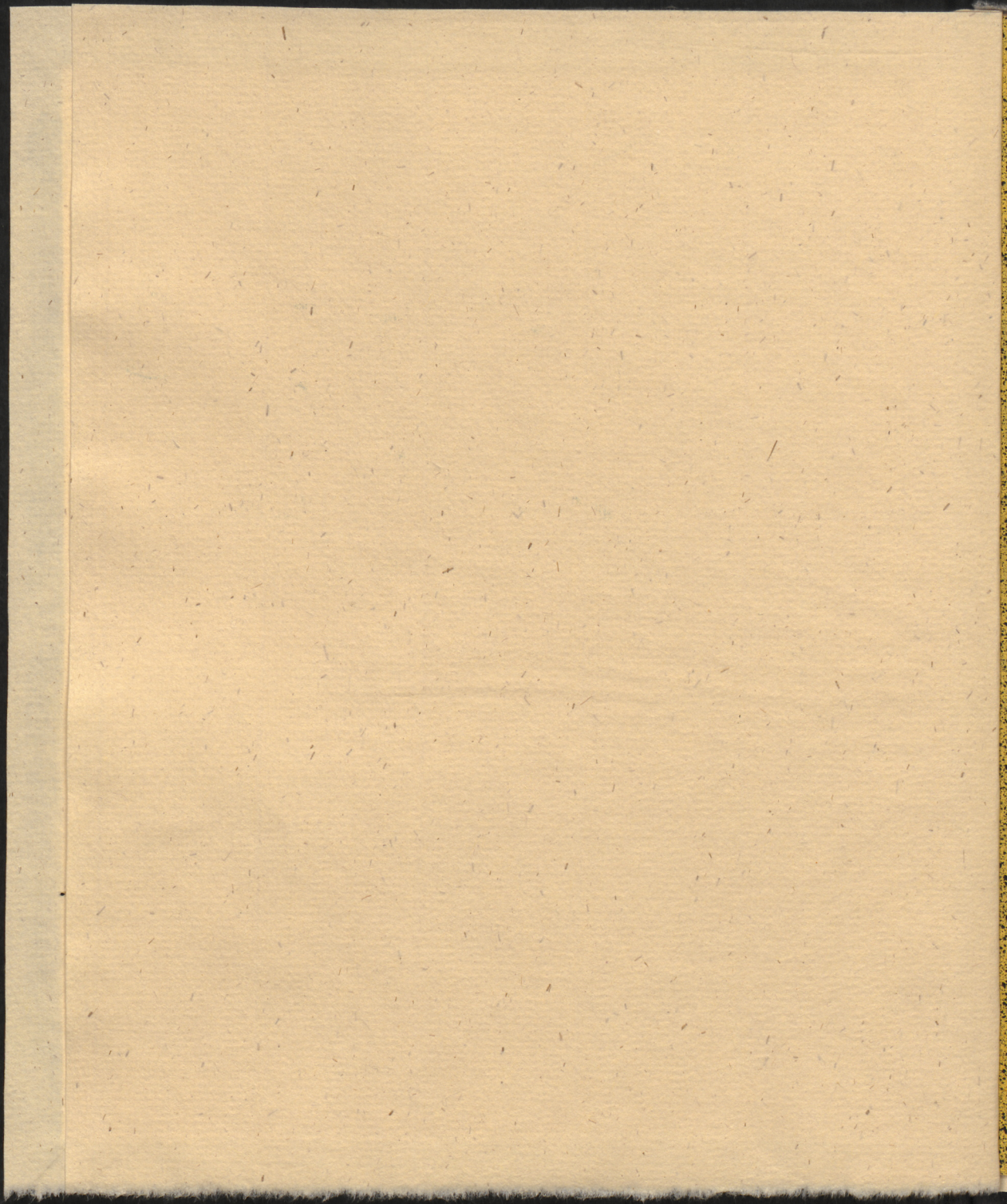
<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn742263916>

Druck Freier Zugang

TUBA JUBILAI LUTHERANI.

HOC EST,

Explicatio dicti insignis Habacuc c. 2. v. 4.

JUSTUS FIDE SUA VIVET:

In qua nostra de Justificatione hominis coram

*Deo gratuita & sine orthodoxa confirmatur, Anstetice
Pontificiorum & heterodoxa in hoc articulo doctrina partim refutatur,
partim indicatur, dictumq; hoc à prævis Jesuitarum, Bellarmini, Costeri,
Ribera expositionibus vindicatur.*

Quam

AUXILIANTE DEO TRINUS

ad ipsius nominis divini propagandam gloriam,
& reformationis Lutheranae conservandam memoriam,

in illustri Academia Rostochiensi

*XVII. X. Decembris, in auditorio magno,
horis matutinis,*

Publicè examinandam proponit

IOHANNES TARNOVIUS

S. S. Theologiae Professor.

RESPONDENTE

HERMANNO LONER

Strandensi.

☉(☉)☉

ROSTOCHII,

Operà Joachimi Pedani Academiæ typographi inflata & ducta,

à Johanne Haller & Ordeo bibliopola Rostochiensi conductâ,

ANNO M. DC. XVIII.

Joh. Decker

MAGNIFICIS, NOBILISSIMIS, AMPLISSIMIS,
CONSULTISSIMIS, EXCELLENTISSIMISq; VIRIS,

Illustrissimorum & Cellissimorum Principum ac Dominorum,

DN. ADOLPHI FRIDERICI,

DN. JOHANNIS ALBERTI,

Principum Megapolitanorum &c.

DOMINIS CANCELLARIIS,

DOMINIS CONSILIARIIS AULICIS,

Dominis Patronis & Promotoribus meis æternum observandis.

S.

Quando non ita pridem divini reformationis in religione operis memoriam ante
seculum ipsum D. Martini Lutheri h. m. opera ac ministerio VVitebergæ divinitus
cæpti, & progressu temporis apud nos quoq; feliciter perfecti, grata mente recolabamur, dum
in hac Academia prophetas minores publicè explico, commodum ad caput prophete Ha-
bacuc sequendum perveneram: Et quia in hoc velut gemma insignis elucet aurea illa sen-
tentia, Justus fide sua vivet, ipse Lutherus me commonefacere videbatur; hoc scilicet esse
illud dictum, quo ipse potissimum de gratuita hominis peccatoris coram Deo justificatione
edoctus cæperat resutare indulgentiarum, reliquarumq; sufficientissimo Christi merito
assuetarum satisfactionum in Papatu usitatas nundinas, volui Et ipse de eodem dicto ali-
quantò uberius exponendo, Et contra plurimas Pontificiorum depravationes defendendo
cogitare. Cumq; adeo digna esset materia, de qua publica hoc tempore institueretur
curatio, quæ ex verbo Dei commentatus in hoc dictum publice prælegeram, idem cum
alijs quoq; communicandum Et publici juris faciendum censei, cum id ipsum quoq; officij
mei flagitaret ratio. Vestris vero M. M. N. N. & E. E. hoc quicquid est, dedicare ve-
merito debui, ita libenter volui. Præterquam enim quod alijs vestris ut numero pluri-
mis, ita pondere gravissimis me obstrictum libenter fatear beneficijs, eandemq; deinceps
mihi haud clausum ire benevolentiam sperare possum, illud hoc loco reticere nec possum nec
debeo, quod nuper vestra plerorumq; commendatione apud Illustrissimos Principes ac Do-
minos meos clementissimos augmentum mei impetravi stipendij, cujus rei memoriam nulla
unquam mihi deiebit oblivio. Referre equidem, quæ vestra est Amplitudo, Et mea te-
nuitas, nihil quicquam possum: sed tamen, quod possum, quodq; vobis non ingratum fore
spero, grata mente hoc tantum agnoscam beneficium, grato ore semper predicabo, Et ita me
jubante Deo, geram ne indignus hac tanta vestris videri queam benevolentia, quam ut im-
posterum V. V. M. M. N. N. & E. E. erga me conservent, quæ possum animi contentio-
ne, eas rogo Et obsecro. Deus V. V. M. M. A. A. & E. E. in Ecclesiæ sue, totius Du-
acatus Megapolensis, Et hujus Academia bonum publicum, cui prudentissimis Et saluber-
rimis suis consilijs promovendo ipsa nata Et facta sunt, diu clementer serbet incolumes, id
quod mecum optant omnes quorum pectore amor juris percussit Et equi. Rostochij
Calendæ Decembriæ. cl. 16 CXVII.

V. V. M. M. N. N. & E. E.

observantissimus cliens

JOHANNES TARNOVIUS.

ΣΥΝΘΕΩΝ

ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗ.

Clasticum est, Ecclesiæq; Dei maximè commenda-
tum aureum illud *Propheta Habacuc dictum*, quod
cap. 2. vers. 4. extat, *Iustus fide sua vivet.* Dignum
itaq; quo sapius ex scholarum regiarum pulpitis,
templorumq; suggestis reperito piorum hominum
aures perfonent. Causæ quæ id suadent, licet sint & numero
plurimæ, & pondere gravissimæ, nobis tamen impræsentiarum
sufficiet produxisse saltem quatuor.

I. sumpta est à *Scripturæ autoritate*. Præterquam enim
quod in V. T. à propheta diligenter auditoribus commendatur,
& ad æternam ejus memoriam tabulis inscribitur publicis, ter in
N. T. idem dictum allegatur, resq; longè maximi momenti inde
probat, quando ad confirmandam Dei justitiam, hoc est, justi-
ficationem hominis coram Deo gratuitam per fidem Jesu Chri-
sti, & perseverantiam in fide vera, ab Apostolo citatur.

II. Deducta est ab *Adversariorum*, Pontificiorum imprimis, *pra-
vitate*, qui dictum hoc insigne in se satis perspicuum, suis varijs
commentis valdè obscurarunt, miserèq; corruerunt, sicut ex se-
quentibus cum Deo patebit thesibus. Et notatu dignum est,
quod in hanc sententiam gravissimè scriptum reliquit *Dn. Chemni-
tius p. 1. Exam. C. T. Loc. de Fide*. Quia diabolus decretum Dei de
redemptione generis humani non potuit impedire, omne suum
artificium eò confert, ut organon applicationis vel ipse eripiat,
vel labefacter, vel per hæreticos scripturam id ostendentem de-
praver. Est autem illud ex parte nostra fides sola, sine qua ver-
bum Dei auditoribus nihil prodest quicquam *Hebr. 4. 2.*

III. Proinde causa hinc profluit *ex rei ipsius utilitate*, quo-
niam, ut olim hoc dicto imprimis *Paulus Pseudoapostolos* graviter re-
futavit, veramq; suam sententiam stabilivit, sic postea eodem
præcipuè fretus *Lutherus contra Pontificios* justitiam fidei constanter
asseruit, & præcipuum eorundem fundamentum de merito ope-
rum evertit, distinctionemq; in fidem informem & formatam
rejecit *inf. ib. 46. 47.* & nobis etiamnum hinc valida ad spiritua-

lem illam Babylonem oppugnandam arma suppeditari poterunt. Testatur hoc *Lutherus* ipse, quando hoc dictum hinc inde illo ornat titulo. *Dies sey sein rechter Hauptspruch*. Eadem idem ipse *Bellarmin.* l. 2. de *Iustificatione* c. 4. §. 9. eidemq; astipulatur *Ribera Comment. in Habac.* c. 2. num. 14.

IV. Deniq; causa dari potest ex ejus, quâ immeritò gravamur, *calumnie depellenda necessitate*. Cùm enim Pontificij plenis buccis declamarent, doctrinam, quam *Lutherus* p. m. contra eos defendit, novam, & ante seculum in Ecclesia Dei nunquam fuisse auditam, vel hinc, Deo juvante, demonstrabimus, & Prophetarum & Apostolorum doctrinâ eam omninò esse consonam, imò eandem, horumq; & illorum tempore publicè sonuisse in Ecclesia. Cùm enim *Propheta* assereret, *Iustus ex fide sus vivet*; *Apostolus* verò expressè diceret, *arbitramur hominem justificari fide sine operibus legis*; *Lutherus* meritò conclusit, *Homo solâ fide justificatur*, id quod in sequentibus ex hoc dicto probandum est pluribus.

Cùm igitur tot ac tantæ causæ sint, ut verus & genuinus hujus dicti prophetici sensus in Ecclesia retineatur, operâ nos facturos arbitrabamur precum, si illud hoc ipso tempore publicè examinandum & meditandum proponeremus, quo festiva Jubilæi *Lutherani* solennitas priorum corda exhilarat, quum illud quasi tuba fuerit, quo tempus liberationis ex *Papatu* instare, jam ante seculum, signum dederit *Lutherus* noster exoptatissimum. *Dua* verò erunt hujus nostræ *disputationis* partes præcipuæ; prior continebit *Ἰέν*, veramq; hujus dicti explicationem, *Apostolicam* allegationem, & applicationem seu usum: *posterior* habebit *ἀντιέν*, ejusdemq; dicti à pravâ Pontificiorum expositione & detorsione vindicationem.

ΘΕΣΙΣ ejusq; κατὰ συνέπιν.

Thesis I. Cùm omnes propheta Christo testimonium perhibent, quod ipse solus sit, in cujus nomine omnis credens in ipsam remissionem peccatorum accipiat *Actor.* 10. 43. tum haud scio, an ullum in N. T. urgeatur vehementius, quam quod ex *Propheta Habacuc* sumus explicaturi, cùm in eo brevissimè totius actus justificationis hominis peccatoris coram Deo summa propo-

proponitur, idq; ut ostendamus, *videbimus in eo* primùm prophetiæ
ocasionem & scopum, & textus coherentiã: Deinde singulorum ver-
borum Epiph. c. vii: Porro quomodo terna apostolicum sensu prophe-
tico conveniat allegatio: Et deniq; qua sit nostra in eo contenta
instructio, in usu monstrabimus, idq; ut felix JEROVA esse jubeat,
eum rogamus.

2. *Occasio & scopus* est vel totius prophetiæ generalis, vel hujus
dicti specialis. *Generalis* est: Quando piæ Judæorum reliquiæ
cum à suis popularibus impijs valdè premebantur, tum à Chal-
dæis crudelibus una cum sceleratis suis popularibus, se non mul-
tò post graviter afflicti iri audiebant, valdè angebantur animis;
contra malè exultabant. In hoc corruptissimo regni Juda statu,
misera non modò erat & periculosa piorum conditio, sed & ple-
na offendiculi, inter quos multi mirabantur Dei patientiam, qui
tanta ferret scelera; alij eandem accusabant, quod juxta promissio-
nes datas suos non liberaret, parumq; aberat, quin multi fidei
facerent naufragium. Hic datus est Habacuc, qui communem
piorum causam suscipiens effrenem scelerum licentiam magna
eum libertate arguit, pœnasq; atrocis secuturas prædicit: pios de-
niq; solatur Dei justitia, clementia, veritate, qui populum suum
aliquandiu afflictum omninò liberaturus est.

3. *Vaticinatur* igitur Habacuc propter duo auditorum genera duplici sine
potissimum: Impiis decretam à Deo pœnam inculcat, ut agant
pœnitentiam, pijs eandem proponit, ut scandalo medeatur publi-
co, eosq; ad patientiam fideiq; constantiam instruat, ne se à Deo
prorsus in istis malis derelictos conquerantur, sed potius secum
Deum orent, ut in his serventur miserijs, quomodo propheta
egregiè tantæ mensuram nominis implet, & se verum פִּיִּי, h. e.
amplexatorem & consolatorem esse demonstrat, dum, ut scribit
Lutherus noster, populum suum afflictum amplectitur, &
in ulnas reclinat, solatur & sustentat, quemadmodum triste plo-
rans puerulus amplexu à matre suscipitur, ut fileat.

4. *Specialis* verò hujus dicti occasio & scopus est: In præce-
denti cap. sine mirabundus propheta quæsierat, qui fieret, quod
pii Judæi unâ cum impijs à Chaldæis longè se injustiore populo
affligendi, vastandi, captiviq; abducendi fiat, in capite 2. respon-

A 3

sum

sum Dei subicit, non esse, quod nimis inde contristentur, siquidem paulò post futurum erat, ut ipsi vastatores vastentur ab alijs, præmunitq; piorum animos, ne in tantis malis prorsus collabescant, sed se fide verâ erigant, quâ possint in malis benè vivere, & reliquis inquietis ipsi tranquillè quiescere, ijsq; collabentibus ipsi queant firmiter subsistere.

5. Vult igitur (ut eadem dicam brevius & dilucidius) hæc adhortari ad perseverantiam in fide apprehendente promissionem Dei, propter Christum justificantem, ratam. Causam addit à fructu, quia qui eâ est præditus, vivet; qui eâ caret, perit. Ex his itaq; dicendi causis, juxta auream *Hilarij* regulam. l. 4. de *Trinitate*. intelligentia dicti sumenda est.

6. Non parum hæc illustrantur, si textus coherentiam porro diligentius introspexerimus. Est autem hæc prophetæ nostri concio cujus summa cap. 1. & 2. extat, tota *Νελοζατικη*, in qua habentur duæ prophetæ nostri quæstiones querulæ, communi piorum nomine susceptæ, & duæ Dei ad eas datæ responsiones. *Querela prior* est, de perdita Judæorum plerorumq; vita, quousq; Deus sit passurus eos impunè abire, qui fratres suos ita nefariè, miserisq; modis vexant. cap. 1. vers. 2. 3. 4. *Respondet Deus*, per mirificam ipsius fieri providentiam, ut una Judæorum violentia alterâ Chaldæorum retundatur, quod summatim proponitur vers. 5. *Speciatim* verò exponitur vers. 6. 7. 8. 9. 10. 11. *Querela posterior* est de Chaldæorum immani crudelitate, ex superiori Dei responso nata: Cur Deus clementissimus, piorumq; amantissimus, impiorum verò hostis infensissimus, permissurus sit per Chaldæos suum populum, quicum fœdus inijt, & in quo proborum nonnullæ erant reliquæ, tam misere affigi vers. 12. 13. 14. 15. 16. 17. Ad hanc querimoniam, præmissis exordio, quo attentio paratur, vers. 1. 2. 3. datum *responsum divinum explicatur* cap. 2. *Prius per Jero*, in qua hominis injusti facta, justii officia, ac utriusq; conditio ac eventa exponuntur. vers. 4. Deinde *per Jero*, quæ generalem illam *Jero* doctrinam ad malos & injustos Babylonios v. 5. & seqq. & pios ac fide justos Judæos accommodat. v. 20. *Summa* verò breviter hoc syllogismo unico comprehendî potest: *Omnis ex infidelitate ebullans perit, & firmiter credens,*
vivie

vivent. Babylonij ex infidelitate ebullant. Ergo pereunt. Pauci
Judæi firmiter Deo credunt, & hanc fidem patientia Christiana
probant. Ergo vivunt.

7. Analyſin hanc aliquantò prolixius ex lectionibus publi-
cis huc referre viſum eſt, cum magnus ejus poſſit eſſe uſus ad
delegendas adverſariorum, miſere hunc locum depravantium,
xx. Genes., quibus illam *Auguſtini ex tract. iii. in Iohan.* regulam oppo-
nimas: Nemo ſereniſſimum ſenſum nubiſoſâ contradictione
perturbet: Conſequentia perhibeant teſtimonium præcedenti-
bus. Et *Hilarij l. 9. de Trin.* Dictorum intelligentia ex præpoſitis
aut conſequentibus exſpectetur.

8. Hiſcæ prælibatis, ſequitur ipſa dicti propheticæ Interpretatio
Logica & Theologica: Illa brevior, hæc prolixior & uberior, in qua
ſimul erit explicationis noſtræ ex alijs ſcripturæ dictis *παράλλη-
λοι*; petita confirmatio.

9. Ad rei evidentiam aphoriſmum hunc propheticum ita *Lo-
gicè* reſolvimus: *juſtus ex fide ſua vivet.* Subjectum eſt Juſtus, non quivis,
ſed homo, qui fuit peccator in ſe injuſtus, ſed juſtitia Chriſti per fi-
dem imputata coram tribunali Dei juſtus reparatus. Prædicatum eſt,
vivet. Ubi tamen ex Hebræorum idiotiſmo futurum in generali
ſententia præſenti continuo uſurpatur, ſignificaturq; non
quod futurum tantum eſt, ſed quod ſemper fuit, eſt & erit, per-
petuoq; fieri debet. Vide *Buxtorf. in theſauro Gram. l. 1. c. 12. (mibi)*
p. 95. Determinatio eſt, quâ modus, quo prædicatum illi ſubjecto
inhæret, demonſtratur, ex fide ſua, & quidem excluſivè, ſolâ, ut
ex Apoſtolicâ oppoſitione toties in Epistoſis repetita liquidò pa-
tet. Unde notamus *axioma Theologicum immotum*: Fides & opera
ex articulo Juſtificationis ſe mutuo excludunt, & poſito eorum
altero, alterum tollitur. Vide ſaltem & expende hæc dicta. *Eph. 2.
8. Rom. 3. 28. & 4. 5 & 11 6.*

10. Ubi tamen cave hoc ita intelligas, quaſi dicamus, bona
opera non adelle, nec requiri à juſtificatis &c. & ſi quæ ſimilia
per calumniam nobis imputantur à Pontificijs. Verum ita habet: Quan-
do pavida conſcientia quærit juſtitiam, à lege coram tribunali
Dei accusata, nihil aliud invenit, quo ſubſiſtat, quam meritum
Chriſti fide apprehenſum, cum ſuam operum juſtitiam multis
-modis

modis imperfectam esse agnoscat. aliàs inter fidem & opera bene convenit, ut inter causam & effectum, arborem & fructum, & illa duo sunt in eodem subjecto simul, sed non eodem respectu: Opera non remouentur à justificato, sed à justificatione: non negatur bonorum operum præsentia, sed meritum: Opera non remouentur à natura, sed actu illo, quo fides justificat, quo sensu *Lutherus* noster b. m. in cap. 3. ad Galat. distinguit inter fidem concretam & abstractam, seu inter fidem operibus copulatam & disjunctam, quarum hæc coram Deo justificat, & est fides justificans: illa non justificat, sed iustum probat, & est fides justificati.

II. *Theologica interpretatio* ut tantò sit evidentior, pauca ex immediate præcedentibus placet adjicere. Explicaturus prophetarum responsum diuinum ad posteriorem suam querimoniam, exponit primò modum, quo illud impetraverit v. 1. & quo propagare id ad alios iustus fuerit. v. 2. nempe scribendo visionem suam perspicuè in tabulis, ut citò ac sine mora percurrere possit, quisquis eam lecturus est. subiicit v. 3. causam, cur utile, imò necessarium sit, illud responsum diuinum scripto consignare, & ad posteritatem transmittere, ut in oculis, ore ac animis piorum omnium versetur jugiter, quia non statim implebitur, sed ad constitutum tempus quò rejecta est à Deo visio differetur, & tùm demùm existeret, eam temporis illius à Deo constituti finis adveniret, quia effatur illam Deus suo termino, & ad certum temporis determinati finem, quando tandem eventus declarabit, vera fuisse, quæ hic per prophetam prædicta sunt. Non enim mentietur hæc visio, non falleret expectationem piorum, ut nunc quidam me (quæ prophetæ verba sunt) criminantur, ut qui sim vanus propheta, tantum inanibus terribus perturbans, ac vanis pollicitationibus hominum animos lactans. Proinde quisquis pius es, & rectè tuis rebus cupis consultum, etiamsi cunctetur (ut tibi quidem videtur) tamen expecta eam visionem, verà fide patientiq; spe anhela ad rem promissam, ut teneas, quæ est verbi Hebr. emphatis, sicut ostendit horum locorum collatio 2. Reg. 7. 9. Iob. 3. 20. Ps. 33. 20. Esa. 8. 18. & 30. 18. Dan. 12. 12. Hof. 6. 9. Tzeph. 3. 8. Unde Apostolus id vertens H. br. 10. 36. utitur vocabulo , h. e. tolerantia talis, quæ benè fulta sub cruce manet, non refugit auc labascit,

Tabascit, sed promissionibus Dei firmiter inhaeret, ijsq; se sustentat, nullaq; ratione inde se dimoveri patitur: cui opponitur ibidem v. 39. ὑποσκλη subductio sive subtractio, quæ mala non sustinet. Confer thes. 17.

12. Illam autem ὑποσκλη & παρρησία Hebr. 10, 35. hic requirit noster Propheta, quando ait, expecta eam, nam omnino ventura est (id quod tritus ille hebraismus, veniendo veniet, innuit) ac non tardabit, ultra diem à Deo constitutum, licet diu differatur, quia tardare is demùm verè dicitur, qui tempore statuto & condito non venit, non qui longinquum sui adventus praefigit terminum. Deus igitur qui novit temporum articulos Act. 1, 7. & tempore juvat opportunissimo Ps. 9, 10. in se non tardat, carni tardare videtur, cui propter crucis impatientiam & liberationis desiderium omnis mora longa videtur. Quod si ita est, quid pij queruntur, se affligi, impios florere? parum hoc est, & tandem fiet mutatio 2. Cor. 4, v. 17, 18. nam adhuc pusillam quantulamcunq; & qui venturus est, veniet, neque tardabit. Hebr. 10, 37. tantum bono animo esse pij & patientes usq; in adventum Domini, qui appropinquat. Jacob. 5, 7-8. Sic verò accipiendum esse hoc membrum de adventu Dei ad auxiliandum quovis tempore, & scopus prophetæ & citatio hujus dicti in allegato loco abundè declarant, quia etiam sequentia idem demonstrant. Perspicuitatis ergo placet rem proponere syllogismo: Omnis Dei promissio omnino venit ac non tardat. In omni malo pijs facta est auxilij divini promissio. Ergò.

13. Si quis tamen (quod pleriq; omnes faciunt interpretes) κατ' ἐξελω visionem ac promissionem de Melsiæ adventu ex communi Patrum sententia, hoc loco intelligendam putet, contra analogiam fidei non peccat, modo sciat, se, quæ in genere hic dicuntur & de typo, intelligere in specie ac de antitypo. Omnes enim populi Israëliti ex captivitate liberationes, redemptionis per Christum futuræ typos fuisse, libenter concedimus.

14. Obiter hîc notandum, nos cum Luthero de visione hæc interpretari, quæ alij, atq; inter eos non pauci, qui homilias ad populum instituunt, versione vulg. lat. decepti, de Deo accipiunt, cujus tamen hoc loco non sit expressa mentio. nisi ita velis hæc

B

.conci-

conciliare; quod Deus cunctetur & veniat, quando differtur aut completur ejus promissio. Neq; est, quod quis ex genere masculino argumentetur, & hinc & *Hebr. 10.* adhibito. *Πῦ* enim masculinum est, & hūc rectè quadrabit, & *Hebr. 10.* generale nomen *ἰσχυρὸς* & *ὄψα* benè potest subintelligi.

15. His verò missis ad textus explicationem revertimur, in qua sequitur. Sed vide sis, quomodo hac saluberrimā admonitione prophetæ ad patientiam Christianam, utantur cū in justis, tum justis, id quod his verbis ipse declarat: *Ecce, cū omnium esset & ex re omnium, huic meæ hortationi acquiescere, Deiq; promissionem spe firma expectare, is in quo non est recta anima ejus; in eo illa semper ebullat, ipse homo extollitur, effert se ac superbit, elatoq; animo confidit, se vel proprijs suis, vel aliorum hominum præsidijs contra omnem fortunæ eventum satis esse munitum, & cū frustra ita elatus, nulloq; firmo munimine nixus in clivum specie videtur assurgere, & permagnus mons effici, ebullat tamen, non magis est solidus, quàm bulla, quæ mox crepat, & suā ipsius imbecillitate rumpitur ac evanescit quàm cellerrimè.*

16. Hæc est ἰσχυρὸς vocis *Hebr. חָזַק*, quæ est 3. fæm. sing. præter. Pual. & ad nomen sequens *צָרַח*, aliàs commune, hoc loco fæmininum refertur in textu, quæ à plerisq; interpretibus ad ipsum hominem transfertur in genere mascul. Ipsam verò vocem *Hebræam* reddiderunt adedè variè, ut vix duos inter se hinc concordare videas, quorum explicationes brevitatis ergò malo apud *Drusium, Riberam, Gualtherum* & alios videri, quàm hūc afferre, qui sat habeo, illam, quam attuli, probasse interpretationem. Est enim illa vox *Hebræa* אֲרָצָה, quæ proprie denotat clivum seu editiorem terræ partem *2. Reg. 5. 24. 2. Chron. 27. 3. & 33. 14. Nebem. 3. 26. & 11. 21. Esd. 32. 14. Mich. 4. 8. 11.* Per metalepsin autem significat munitionem vel arcem, quoniam hæc plerumq; illi imponitur, ut sit naturā loci munition. III. Per metaphoram deniq; quando scilicet transfertur ad homines improbos, notat animi elationem, superbiam ac confidentiam, unde verbum

tum ex eo deductum in Hiphil significat in altum contendere, & quidem impetuosè, magnàq; animi confidentiâ aut præsumptione. Num. 14. 44. quæ omnia si conferamus cum præsentè loco & propheta scopo, qui est, ut ostendat, improbos se ipsis potiùs alijsq; rebus instabilibus, quàm Dei promissione niti, quâ tamen salvatur iustus, faciliè de sensu Hebrææ, & veritate nostræ interpretationis constabit, à quâ, quod ad rem ipsam, non procul recedit Lutherus, ita vertens. Wer halstarrig ist/wird seine ruhe in seinem Herzen haben/ tantum, quia termini in hac propositione (cujus animus non est rectus, ebullat) sunt convertibiles, quod est in textu Hebr. subiectum, apud eum locum prædicati tenet, & pro eo, quod nos ex Hebræo dicimus, in quo non est recta anima ejus, ipse sensum respiciens & eventum, reddit, qui nunquam quiescit, siquidem improbis nunquam est pax aut quies Esa 48. 22. & 57. 24. 25. quam hoc loco fide quærendam suaserat propheta.

17. Hâc autem periphrafi scriptura notat improbos, quod illorum cor seu animus non sit rectus (qua de re diximus Mich. 6. 8. & 7. 2. 4) hoc est juxta scripturæ & sanctæ linguæ stylum (ubi sope negatio contrariam affirmationem vehementissimam innuit) depravatissimus, corruptissimus, pessimus. qui verò talis, eum non probat Deus, quod ex Græca versione citans Apostolus ita vertit. Hebr. 10. 38. *ὁ ἀνὴρ ἠπιστάται, ὅτι ἠθέλοντι ἡ ψυχὴ μὴ εἶναι εὐσταθῆ*, h. e. qui se ex infidelitate, securitate aut metu seduxerit vel subtraxerit à promissione mea, ille quia animus ejus rectus non est (inquit Deus) mihi non placet, meoq; animo non probatur. Et sic neq; in his verbis diversa Apostoli & propheta est sententia, quin imò hic etiam lapsu Græcorum interpretum, dùm pro *ἠπιστάται*, quod est in textu Hebræo, legerunt *ἠπιστάται*, benè usus est Spiritus S. ut aliàs à nobis declaratum est pluribus Amos 5. 25. Quod verò nonnulli, ac inter eos præcipuè Ribera vulgatam versionem latinam, quæ habet, qui incredulus est, ita eunt defensum, quod sit is, cujus cor fide non est illuminatum, cum vox Hebræa significet tenebras, in eo insignem suam produunt incitiam, confundentes literis cognata, significatione verò diversissima. *לִּפְתָּי* nempe cum *לִּפְתָּי*.

18. Atq; ita se habet impij hominis conditio, qui, ut cum Evangelista Græcè dicam ἐμπαλιώνων, μετῶς ἑλπίου, i. e. animi pendet, suspensus est & anxius; de qua voce vide plura apud Chemnit. p. 2. Loc. com. contra verò iustus per fidem in Christum, quâ meritum ejus sibi applicat, & de se profusè desperans in Salvatore mundi sperans, propter hunc se Patri placere certò sibi persuadens, vivet & salvabitur ex fide suâ, suâ, inquam, non alienâ, sed eâ, quâ velut manu, quæcunq; bona à Christo nobis sunt parta, ad se rapit & suâ facit. Hanc tamen particulam (suâ) Apostolus omisit cum suo proposito non multum inferviret in ijs locis, ubi de Justificatione hominis agit in genere: Et cum sensus erat in tuto, cura ei de verbis non fuit, ut hactenus rectè dicit Hieronymus, & aliàs sat multis exemplis probavimus in Amos 5. 25. 26. sæpè in citatione dictòrum V. T. in N. omitti quædam, quæ ad præsens negotium non pertinent. Quærebatur autem inter apostolum & ejus adversarios, quâ re justificatur homo coram Deo? Respondet ipse, fide; hi, operibus. Ille suam assertionem probat, citans hoc prophetæ dictum, ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται, quod ad quæstionem propositam probandam sufficere poterat, qua de re postea quoq; pluribus.

19. Hic verò illud notandum, licet in textu Hebræo sit particula עַל , quæ proprie significat In; sæpè tamen eam rectissimè Græcè verti per ἐκ vel ἐξ , latine ex, confer Deut. 6, 5. & Marc. 12. 30. Luc. 10. 27. & cum hoc prophetæ loco versionem apostoli Rom. 1. 17. Gal. 3. 12. Hebr. 10. 38. sæpè per ἐκ cum genitivo, seu per. expende Deut. 32. 21. Ps. 78. 2. Iob. 1. 4. Act. 17. 28. Ps. 18. 30. Matt. 17. 21. Phil. 4. 13. sæpè simpliciter per ablativum apud Græcos reddi, quando notat instrumentum &c qua de re vide Buxt. thes. Gram. l. 2. c. 1. reg. 1. p. (mihi) 444. ibidem c. 20. p. (mihi) 514. Unde hoc licet colligere, ἰσοδυναμῶς in hoc articulo apud Paulum esse, ἐκ πίστεως ἐκ πίστεως , πίστει , id quod in uno loco videre est. Rom. 3. 18. 22. 26.

20. Quod autem nomen Hebræum אֱמוּנָה hoc loco potius fidem, quàm veritatem denoret, Lutherus noster contra Judæos probat in Comm. in hunc prophetam Tom. 3. Jenensi Germ. fol. 268. b. Nobis sufficit, quod Apostolus ita vertit, & adversarij Pontificij

scij non contradicunt. Placet tamen adijcere, quod ipsa vox sit à verbo, quod in Hiphil propriè significat credidit, filius est, & quod vocula Amen cognata, quæ in precibus est applicationis nota, idem inuat, de qua Chemn. p. 2. L. C. de vocabulo fidei.

21. Fuit dicti prophetici explicitio, & hujus ex scripturæ locis παραλλήλως desumpta probatio: sequitur ejus ab Apostolo *ter in N. T. facta allegatio* seu citatio, & hujus cum propheta conciliatio. Primum citatur hoc dictum à Paulo ad Rom. 1. 17. Justitia Dei in eo (Evangelio Christi, cujus se nequaquam pudere asserit, cum sit potentia Dei ad salutem omni credenti. v. 16.) revelatur ex fide in fidem, sicut scriptum est, Justus ex fide viver.

23. Continetur his verbis *propositio disparationis futuræ de iustificatione hominis*, ejusq; causa instrumentali respectu nostri, nempe solâ fide, contra pseudoapostolos tum falsim docentes, præter fidem in Christum, etiam requiri ad hominis justificationem coram Deo opera legis &c. directæ, quam ira tractat Apostolus: *Aur operibus justificamur, aut fide. Sed non operibus. E. fide.* Assumptionem probat, quia vel ex operibus legis naturæ, vel ex operibus legis Mosaicæ justificantur homines. Non illud, ut in seqq. hujus cap. 1. versibus probatur: neq; hoc, ut in 2. cap. declaratur. Ergo neq; gentes, quæ tantum habent legem naturæ cap. 1. neq; Judæi, qui præterea etiam legem Mosis acceperunt cap. 2. operibus justificantur, sed omnes coram Deo sunt peccatores. Justificantur autem fide in Christum cap. 3. cujus gratuita justificationis exemplar est Pater omnium credentium Abraham, & David testis cap. 4.

24. Ex scopo hoc & propositione Apostoli id liquet, quod I. de ipsa justificatione hominis peccatoris, seu in se impij, coram Deo agat. II. In Evangelio illam justitiam, quâ coram Deo justificetur homo, revelari, ejusq; beneficio offerri asserat. III. Per fidem seu credendo conferatur. IV. Hæc omnia in dicto Prophetæ Habacuc contineantur, quippe quod ad illa probanda statim in initio adducitur.

25. *Dubium* hinc oritur, quomodo hæc applicatio rectè fieri possit, cum finis alius propositus videatur Prophetæ, nempe hortari justum ad perseverantiam in fide, tempore calamitatis; &

B 3

alius

abst.
Jacob. sept. in 2. 6. 1.

Si fides Habacucis, n. ut alij monitorij imputatur
sed ut medium ac cooperum apprehensionis Christi justitiam
sign. n. p. gal. 3. Paulus in eum Apo Jacobus 2. cap. 2. fuit
obta. n. 22. verbi. f. fidem cooperatam fuisse op. Habacucis
et in dicitur fidem operatam etc.

alius Apostolo, qui est, ut prober, quod is, qui sit injustus, justus coram Deo fide fiat, & ut dicam verbis Pontificiorum, qui potissimum hæc urgere solent, quod ille de secunda, hic de prima hominis justificatione loquatur. Sed respondemus, quod utriusq; loci eadem sit sententia, idemq; finis in thesi, licet non itidem in hypothesis. vide thes. 31.

26. Sententia prophetæ est generalis, ostendens quâ in verè pij in medijs tentationum & calamitatum quarumlibet procellis tutò conquiescere, & in ipsis mortis angustijs, securè vivere possint ac debeant. Ait propheta, id fieri unicâ in Messiam fide, quâ, cum sciant, se esse justificados, & apud Deum in gratia, omnia mala magno contemnant animo. Confer Rom. 5. 1. & 8. 30. 31. 32. &c. Finis est, ut proinde in his præsentibus quoq; malis per Chaldæos mox inferendis, & postea per alios tyrannos infligendis, confidant piæ Judæorum reliquæ Ubi noto Canonem Theologicum: Dicit occasio potest esse specialis, & dictum generale. Confer Ps. 14. 1. Rom. 3. 10. 11. Matth. 12. 43. Rectissimè igitur, quod in genere dictum erat à propheta, apostolus ad præcipuum fidei officium in specie applicat, ostendens, quod nemo vivere queat in summis spiritualibus angustijs, & mortis æternæ faucibus, quam peccatis suis se præmeritum videt homo legis minis perterritus, nisi justus, & quod nemo justus sit apud Deum, nisi fide in Christum, quæ ex Evangelij promissionibus accenditur. Syllogismo rem proponemus: Quâ re homo coram Deo vivit, eâ quoq; justificatur coram Deo. Sed fide vivit, ut testatur Habacuc. Ergo illa justificatur, quod inde colligit Apostolus. Connexio majoris firma est, quia, quâ re homo semper vivit, eâ etiam in ipsis mortis æternæ angustijs, quando coram Dei tribunali à lege accusatus, à diabolo terribus, ab inferno deglutiendus morti est proximus, & tamen per Christum legis finem, diaboli victorem, inferniq; vastatorem fide apprehensum liberatur ac justificatur &c. Vel brevius in forma: Omnis salvandus justificatur. Omnis vivens salvatur. Ergo omnis vivens justificatur. Syllogismum verò à nobis supra productum alij uberius sic proponunt: Per quod vita spiritualis in vera justitia consistens, nobis confertur, illud vim justificandi per se habet, nec aliunde illam

illam sortitur, Sed per fidem justificantem vita spiritalis, id
verâ justitia consistens, nobis confertur. Ergo fides vim justifi-
candi per se habet, nec aliundè illam sortitur. Confer ipsius
Bellarmin. argumentum simile inf. thes. 49. productum.

27. Eadem omninò ratio conciliationis est Prophetæ & Apo-
stoli, cum iterum ab eodem citatur idem dictum *Gal. 3. 11.* nam eadem
omninò subjecta materia & quæstio est, quâ re homo coram Deo
justificetur? Num operibus legis, ut docebant Pseudoapostoli,
qui Galatas seduxerant, an verò fide? Illud negat Apostolus,
quia omnes, qui ex operibus legis sunt, ijsq; nituntur justificari
coram tribunali Dei, sunt sub execratione, quia non omnia, non
omni & toto vitæ tempore, non omnibus viribus, debitâq; per-
fectione mandata Dei in lege impleverunt, idq; probat ex *Mose*
Deut. 27. 26. Hoc asserit, videlicet quod solâ fide homo justificetur
coram Deo, assertionemq; suam firmat Prophetæ nostri testimo-
nio: quæ sunt adeò clara, ut nonnulli ex Pontificijs contra suos
fociennos pluribus demonstraverint, Apostolum hîc agere de
vita gratiæ, quæ nulli contingat per opera legis, sed per fidem
Jesu Christi. *Vide Comment. Ribera in c. 2. Habac. num. 16. 17.*

28. Id saltem hîc vel maximè observare convenit, quod
quando apostolus omnia legis opera, imò totam & omnem le-
gem ab actu justificationis removet, primò omninò vi opposi-
tionis apostolicæ hîc sequatur, hominem solâ fide coram Deo
justificari, id quod Lutherus contra Papatum adeò constanter
urfit, & nos meritò cum scriptura & eo tuemur, quæ de re sup.
thes. 9. Secundò, vana esse illa Pontificiorum *agno Cûm*, quan-
do legem naturæ, ceremoniam & forensam à justificatio-
ne excludi dicunt, non moralem: quando inter opera naturæ,
liberiq; arbitrij viribus solis facta, & in statu gratiæ ab homini-
bus justificatis profecta ita distingunt, ut illa ab Apostolo rejici
tantum, hæc salutem efficere asserant, & hæc homini justo esse
necessaria ad salutem, non solum ratione præsentis, sed etiã
ratione efficientiæ, ut loquitur *Bellarmin. l. 4. de Justif. c. 7.*

29. His pro ratione instituti nostri breviter expeditis, pro-
grediemur ad locum tertium in N. T. ubi hoc prophetæ nostri dictum
allegatur. Is autem est, in epistola ad *Hebræos c. 10. v. 38.* ubi scopus

Aposto-

Apostoli est, hortari ad Christianam patientiam in persecutionibus, quæ mora auxiliij divini maximè solet labefactari: Id ne fiat, apud Hebræos conversos valdè laborat Apostolus, & à mercede seu præmio subsequuturo, à temporis brevitate, impatientiæq; damno maximo argumentatur hunc in modum concludens enthymemate: Vobis magnum propositum est præmium v. 35. certò ex promissione reportandum. v. 37. contra à Deo reprobabimini, si non constantes perseveraveritis v. 38. Ergò patienter tolerate vestras afflictiones, in versus 35. 36. parte priorij. Major, utpote notissima, & alijs scripturæ in locis probata, omisa est.

30. Ubi ne quis dicat, Unde verò tanta nobis contingit patientia seu Christiana constantia? ad fundamentum ejus & statumen firmissimum recurrit Apostolus, ostendens fidem solam esse, ex qua illa oriatur. nam qui fide justus est apud Deum, ut docet Habacuc, ille etiam inde vivit, firmiter sperat, mala tolerat, nec ullo modo se à divinis promissionibus abduci sinit per impatientiam. Apostolus enim hîc non citat Prophetæ dictum ad justitiam fidei stabiliendam, ut in prioribus duobus locis, sed tantum verbis Prophetæ vitam æternam hebræis promittit ex fide, si eam resinuerint & probaverint in malis.

31. Sic igitur manet dicti Prophetici interna allegatione sententia, quæ est, quod idem vitæ & Justitiæ semper tenendus sit modus, quem credentes fide in Christum consequuntur, eandemq; fidem postea, dum per afflictiones plurimas ad regnum cælorum contendunt, probent per Christianam patientiam, aliasq; virtutes plurimas &c. licet alia sit Prophetæ, alia Apostoli *videtur*, quia non habetur hîc ratio singularis istius facti seu causæ, de qua agitur, sed juris ejus, quod apud Deum immutabilem semper obtinet, & de quo verè pius, quocunq; etiam vivat tempore, monendus est, quomodo omnia, quæ antè scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta esse, jam pridem docuit Apostolus *Rom. 15. 4* Unde ne ipsas quoq; historias quicquam exciperet (quippe quæ de singularibus hominum dictis, factis, casibus &c. agant) ipse modum, quo & illæ nobis inserviant, ostendit optima *1. Cor. 10. 6. 11.*

32. Restat

32. Restat jam in thesi nostra hujus *dicti applicatio* seu *usus*. Is verò est longè amplissimus & multiplex, placet tamen hìc sequi methodum præscriptam ab Apostolo 2. Tim. 3. 16. Rom. 15. 4. & breviter *ὡς ἐν τύπῳ*, ostendere, quomodo hæc doctrina divinitus inspirata utilis sit, *πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς ἔλεγχον, πρὸς Ἰσχυροθωσιν, πρὸς παιδείαν, πρὸς παρακλήσιν*, ad dogmatum verorum confirmationem, falsorum refutationem; ad morum malorum correctionem, bonorum instructionem, hominumq; in fide infirmorum calamitatibusq; oppressorum consolationem.

33. *Διδασκαλία.*] Docemur hìc expressè, quà re homo justificetur coram Deo, cujus rei interpretem ac testem omni exceptione majorem habemus Apostolum, ut in præcedenti membro vidimus *thes. 23. 27.* *Quæstio* hæc sanè omnibus seculis omnium fuit *gravissima* inter eas, quæ in Ecclesia Dei rectè sunt motæ, & acriter cum hæreticis agitata, qua de re qui volet, videat *Dn. Chemnit. p. 2. L. C. loc. de iustific. cap. de Certaminibus.* Dum enim dicitur, *iustus ex fide suâ vivet*, docetur, quòd causa instrumentalis ex parte nostra, quâ homo meritum Christi, pro peccatis totius mundi, vita & morte suâ satisfaciens, sibi applicat, ut mendicus quasi manu apprehendit, & ad se trahit thesaurum omnibus in verbo & Sacramento propositum, sit sola fides. hæc homo peccator suam injustitiam ex lege agnoscens, omnia bona à Christo parva sibi attribuit: hæc, cum solvendo non est, quæ debet, decem talenta, solutionem, quam Patri ex justitia sua eam flagitanti offerat, à Christo sumit, qui solvit, quod non rapuit, dedit *λύτρον*, imò seipsum præbuit *ἀντὶ λύτρον*, ut per eum nobis esset *ἀντὶ λύτρωσις* &c. hæc, cum ipse peccator sit nudus & omnibus bonis spoliatus, vestem justitiæ & tunicam salutis induit, ut pulcher coram Deo appareat &c. Ipse enim Jehova natus ex femine David, est nostra justitia, factus nobis à Patre sapientia, justitia, sanctificatio, redemptio, quemadmodum aliàs ex scriptura probatur pluribus.

34. Atq; hæc doctrina generalis est ex toto dicto petita: *Singulæ* autem *verba* cum expendimus diligentius, *speciales hæc doctrinæ* præter alias plures, *q̄s contineri videbimus.*

C

I. Quod

I. Quod iustitia nostra, quæ est fidei, abundare debeat, præstantiorq; esse iustitiâ Scribarum & Phariseorum, quæ est ex lege, & imperfecta, multisq; modis polluta, quam si conferamus cum Christi iustitia nobis ab eo parata, stercoris rationem habet, *Matth. 5. 20. Phil. 3. 6. 8.* Ratio, quia ex hac mors, ex illa vita profuit.

II. Quod fides sit firma ac fiducialis apprehensio promissionis de Messia pro nobis nato & dato, pro nobis passo & mortuo, & ob nostram iustitiam ex mortuis resuscitato. Hic enim est objectum fidei solus, quatenus illa iustificat, quin etiam reliquas promissiones omnes ratas facit, *Iob. 1. 12. Phil. 3. 12. Esa. 9. 6. 2. Cor. 5. 14. 1. Pet. 2. 24. Rom. 4. 25. 2. Cor. 1. 20.*

III. Quod fides sit fiducia singularis, quâ fidelis quisq; Salvatorem sibi quærat. *Esa. 55. 6. Amos. 5. 4.* quæritum avidè appetat. *Esa. 26. 8. 9. & 55. 1. Matth. 5. 6.* ad expetitur accedat *Matth. 11. 28. Iob. 6. 35.* cum ad eum accessit, eundem cum sua iustitia totoq; merito apprehendat *Rom. 9. 30.* & hoc sibi applicet, *Gal. 3. 26. 27.* exemplo Pauli *Gal. 2. 20.* Thomæ *Iob. 20. 28.* Publicani *Luc. 18. 13.* Ubi noto Lutheri axioma ex *Comm. cap. 1. epist. ad Gal.* Tota vis fidei in hoc consistit, ut quis benè applicet pronominam.

IV. Quod verè credens habeat vitam æternam, in hac vita spe, in futura ipsa re. *Iob. 20. 31. 1. Pet. 1. 8. Rom. 8. 24. 1. Iob. 3. 2.* nam qui servat sermonem Christi, hoc est, credit in eum, mortem æternam nequaquam videt, *Iob. 8. 51. 52. & 11. 25. 26.* sed cum Christo vivet. *Iob. 14. 19.*

V. Quod vera fides non sit mortua, quam Iacobus *cap. 2. 14.* &c. impugnat, sed cum Deo ac proximo agat, licet diversa *ερεγεία* & quod per dilectionem illam exserat *Gal. 5. 6.* quâ tamen *ερεγεία* fides non perficitur, sed agnoscitur *Iob. 13. 35.*

35. "Ελεγχ[ος]. Non recensebimus hîc omnes errores, quos hinc refutare facile poteramus, sed tantum eos, qui nobis cum Pontificijs, contra quos jam disputamus intercedunt: reliquos autem Anabaptistarum, Synergistarum, Photinianorum, Origenis, Osiandri &c. alij reservabimus loco & tempori.

I. Si autem iustus ex fide vivit, operibus legis non iustificatur ulla caro *Rom. 3. 20.* Neq; est, quod hîc excipiant Pontificij, se neq; illud asserere, sed inter opera legis, hoc est, quæ naturæ viribus

ribus sunt, & ante conversionem, & gratia, quæ Christus post illam in pijs operatur, distinguere, quorum hæc justificent, non illa &c. sup. th. 28. Omnia enim opera legis, in ea præscripta, ad ejus normam quocunq; tempore facta, ab actu justificationis prorsus excluduntur per Apostolum. & ut hic verborum faciamus compendium, Abrahami justificati justificatione prima, opera à justificationis actu remonentur. *Rom. 4. 2. 4. 9. Gal. 3. 6. 7.* Galatarum item converforum *Gal. 3. 3. 7. 9. 10. 11. 12.* Idem probant reliquæ exclusivæ particulae satis manifeste hanc distinctionem refutantes. *vide Bellarm. l. 4. de Iustif. c. 18. 19. & imprimis Riberanum. 16.* qui valde temerarie asserit, quod de prima justificatione (ut loquuntur Pontificij) semper agat Paulus in epist. ad Rom. & ad Galat. non de conservatione gratia, quæ sine dubio per opera legis conservetur.

II. Si justus ex fide vivit, *Sacramenta non conferunt gratiam ex opere operato sine fide & bono motu uentis*, ut communiter asserunt Scholastici. *Concil. Trid. sess. 7. Can. 8. vide Bellarm. l. 2. de effectibus Sacram. c. 1. & 2.* ubi frustra conqueritur, se & suos socios, Scholasticos imprimis, onerari calumnijs

III. Si justus ex fide sua vivit. 1. Fides non est nudus aut generatis assensus etiam in rem incognitam. *Bellarmino. l. 1. de Iustif. c. 7.* 2. Fides implicita & Carbonaria damnatur. *Hosius Cardinalis l. 3. de autorit. scripturae.* 3. Nec parvuli in fidem Ecclesiae aut Patrum possunt baptizari *Bellarmino. de Sacram. in gen. c. 20. & l. 1. de Sacram. baptismi. c. 11.* 4. Fides aliena ad vitam æternam nulli prodesse poterit. Quod si ita est, omnis *Indulgentiarum apparatus destruitur*, quem jaçitant adeo, & nummo interveniente larguerentur Pontificij. *Vide Bellarm. de Indulgentijs.*

IV. Si justus ex fide sua vivit. 1. Fides non tantum est initium & fundamentum nostræ justificationis. 2. Bona opera non sunt necessaria ad salutem. 3. Opera non parant aut conservant fidem aut salutem. 4. Et per Consequens neq; per spem propriè custodimur ad salutem, quales propositiones non tantum apud Pontificios hinc inde reperiuntur, sed etiam apud alios quosdam August. Confessionis quondam socios, qua de re videatur *Formula Concordiae Christ. & qui in eam scripserunt.*

36. *Ἐπιπέθεισιν*] Si iustus ex fide vivit. 1. desinant homines suis operibus turgere, eorumq; meritum urgere: potius Dei misericordia, Christi q; sufficientissimo merito fide apprehenso niti atq; confidere incipiant. *Rom. 10. 3. & 4. 2.* Qui hactenus habuerunt fidem hypocriticam aut mortuam, nulla proferentem bona opera, redeant in viam & ad vitam, pænitentiam agant, Evangelio credant, ut iram venturam effugiant: fide iustificati fructus pænitiæ dignos proferant, ut graviter monet baptista *Matth. 3. 2. 7. 8.* imò Christus ipse, *Matth. 4. 17.* Confer *Luc. 13. 3. 5. 6. 7. Iacob. 2. 18. Matth. 7. 17. & 12. 33. Act. 8. 22. 3. ὁλιζομένη* orent, ut firmiorem concipiant fiduciam *Marc. 9. 24. Luc. 17. 5.*

37. *Παιδεία*] Si iustus ex fide sua vivit. 1. Nemo potest gloriari *Eph. 2. 9.* 2. Et, si fides est donum Dei, quod dat per ordinaria media, Verbum & Sacramenta, ijs utamur, cum debita reverentia & pia diligentia. *Rom. 10. 17. Gal. 3. 27. Tit. 3. 5. 7. Matth. 26. 23.* 3. Deo pro tam insigni dono verè gratuito agamus gratias, dictis eum laudantes, & factis glorificantes. 4. Ministri verbi non tantum fidei doctrinam, sed etiam bonorum operum sedulo inculcent, & homines coram Deo & hominibus dignè Evangelio ambulare doceant. *Eph. 4. 1. Phil. 1. 27. Col. 1. 10. 1. Theß. 2. 12.* ut castè, iustè & piè vivant. *Tit. 2. 12.* Hoc enim qui non fecerint, sciant, se neq; fide vivere, licet illam iactitent. *Matth. 7. 17. 18. &c.*

38. *Παράκλησις*] Si iustus ex fide sua vivit. 1. Solatium hic habent longè maximum, qui peccatis seipso gravatos & onustos sentiunt, *Matth. 11. 28.* nullam iustitiam in se inveniunt *Psal. 6. Dan. 9. 5. 7.* ægroti fugiant fide ad Christum Medicum *Matth. 9. 12.* mortui ad vitam, errantes ad viam. *Ioh. 14. 6.* perditum ad Salvatorem, *Matth. 18. 11.* oves miseræ ad animarum pastorem *Luc. 15. 4. &c.* 1. *Pet. 2. 25.* fide, inquam, sine qua Deo nemo placet *Hebr. 11. 6.* 2. Infirma fide præditi bono sint animo, cum audiant, qualibet fide vera, licet infirma, iustum vivere, & per eum, qui est solus omnia, sciant se posse omnia *Marc. 9. 23. Phil. 3. 13.* nec minus accepit fides centurionis languida. *Ioh. 4. 48. &c.* quam alterius firmissima *Matth. 8. 10.* eandemq; salutem reportat Maria Magdalena, *Luc. 7. 50.* & mulier Cananæa *Matth. 15. 28.* Omnis enim vera fides

64

ἡ ἰσότης. 2. *Per. 1. r.* propter unum idemq; objectum, quomodo dicitur una fides, *Eph. 4. 5.* communis fides *Tir. 1. 3.* ut videre est, quando omnino pares erogantur eleemosynæ, unus mendicus valida & sana, alter infirma & ægrota manu accipit eandem specie: Ita hic fides omnis unum Christum, unum *λύτρον* arripit. Atq; hæcenus pro instituti nostri ratione *ἡσιν* nostram breviter declaravimus & confirmavimus: restat ut ad *ἀντιἡσιν* Pontificiorum progrediamur.

ΑΝΤΙἨΣΙΣ Pontificiorum ejusq; ἀνασκευή.

Dictum hæcenus explicatum à prava adversariorum expositione & detorsione vindicaturi, congreдемur, non quidem cum omnibus gregarijs Papæ militibus, sed cum paucis antesignanis ac ducibus, in controversiarum enodatione cum *Bellarmino & Costero*: In scripturæ, & imprimis hujus loci explicatione, cum *Ribera*, ex Jesuitis, quos novimus, Prophetarum minorum interprete celeberrimo. Argumenta verò proponemus eo, quo apud ipsos sequuntur ordinae, indicato nostræ thesæos loco, cui sunt opposita.

39. Apud *Bellarminum*, cui hoc dictum sudes est in oculis, aliquot in locis vera nostra resuratur explicatio. *Primus* extat *T. 2. Controv. 1. generalis. l. 2. de effectu Sacram. c. 9. p. 212.* Ubi illud in controversia de opere operato (vide sup. thes. 35. membrum 2.) à nostris errori Pontificiorum oppositum ita oppugnat. *Lutherus*, inquit, in *Babylone, cap. de Baptis. & in assertionem 1. articuli*, sic argumentatur: *Habacuc* dicit, *Justus ex fide vivit, non autem dicit, ex Sacramentis vivit.* Igitur Sacramenta non justificant nisi excitando fidem. In hac sententiæ *Lutheri* allegatione noranda sunt duo: *Primus*, quod in loco priori, quem *Bellarminus* citat, nulla hujus argumenti fiat mentio: *Posterius*, simpliciter *Jesuita* accipit, quod *Lutherus* dixit secundum quid de Sacramentis, quatenus scilicet à Pontificijs asseritur, quod gratiam conferant ex opere operato, ex vi ipsius actionis Sacramentalis à Deo ad hoc instituta; ut *Bellarminus* id explicat *l. 2. de effectu Sacramentorum c. 1. p. 177. & c. 11. p. 228.* Hic autem *Lutheri* verba simpliciter primum citans, facile r-

cautos posset decipere, quasi is asserat, Sacramenta nihil conferre gratiæ, quod ipse nunquam statuit, & contrarium saltem dicta scripturæ à Bellarm. citata *ex Act. 2. 38. & 22. 16.* probant, videlicet, quod Sacramenta conferant gratiam, modum verò, quem vult Jesuita, non indicant.

40. Ad Lutheri argumentum ita productum respondet & *objicit* 1. Si scriptura non dicit, quod Justus ex sola fide vivat, etiam suis Sacramentis est locus. Sed scriptura id expresse non dicit. E. Resp. 1. Concedendo totum argumentum dextrè intellectum, quia & Sacramenta sunt media justificationis ex parte Dei.

Resp. 2. committit ignorationem elenchi, quia non est probandum, quod Sacramentis suis relinquatur locus: Sed illud, an Sacramenta justificent sine fide, quæ ex parte nostra intervenit & quasi manus apprehendens est & obvians Dei manui, offerenti in Sacramentis gratiam. hoc negamus cum Luthero, non illud.

Resp. 3. Vocula *Sola* excludit saltem reliqua omnia in eodem casuarum genere, nec determinat subjectum, quasi fides excludat reliquas virtutes, ne adsint tanquam signa, aut comitentur tanquam fructus. sed prædicatum, quod ab isto organico munere apprehendendi Christum, ejusq; merita, sint sejunctæ: ut cum dico, Solus oculus videt, non segrego reliqua, quæ ad visionem concurrunt aut videnti adiant, nisi ab apprehensione objecti visibilis, quod mediatè solo oculo recipitur.

41. 11. *Obiectio Bellarm.* Si homo per baptismum regeneratur & salvatur, non solâ fide vitam consequitur justus. Sed illud, Joh. 3, Tim. 3, Ergo Resp. est ignoratio Elenchi, quæ oritur ex fallacia *ἐνεσχυρισμός*. Non enim negamus nos antecedens dextrè acceptum, sed consequens malè intellectum. quod ad illud, largimur quod baptismus regeneret. Quæstio autem inter nos & Pontificios est de modo, utrum faciat hoc ex opere operato seu vi actionis; an verò fidem excitando, conferendo, confirmando? hoc nos, & ita mediatè; illud Pontificij, & immediatè volunt fieri. & hoc erat probandum Bellarm. baptismus regenerat ex opere operato. Quod ad hoc, jam responsum est thesi præced. quomodo hominem fide sola justificari dicamus, non quod fides

fit

Et sola, ut Pontificij nostram sententiam explicant, sed quod sola
agat, ut nos rectius nostram mentem exposuimus.

42. III. *Obiectio Bellarm.* Dictum imperinenter allegatum,
nihil probat. Hoc est tale. Ergò. Minorem probat, quia Luth-
rus id citat ad confirmandum, quod homo fiat justus fide: Pro-
pheta autem *Habacuc. 6. 2. 4.* & ejus interpres Paulus *Hebr. 10. 38.* non
agunt de Justificatione, sed de patientia & longanimitate: Ex
verba illa, Justus ex fide vivit, ad literam significant, justus ex fi-
de, quam habet, constanter expectat, quæ Deus promisit.
R. 1. ad minorem syllogismi ejusq; probationem per Inificatio-
nem. Quod enim agat de Justificatione, constat ex Paulo *Rom. 1. 17.*
Gal. 3. 11. ut supra probatum est thesi 25. 26. Et hic *Bellarmino opponi-*
mus Riberam, qui in hunc locum ita scribit, *num. 16.* Video recen-
tioribus Pauli enarrationibus multis videri, nequaquam Prophe-
tam de Justificatione hominis loqui, sed hoc dicere: Ex fide vi-
vet; h. e. fide sustinebit se, & perdurabit spe liberationis futu-
ræ &c. quæ explicatio si vera est, quomodo verum esse potest,
quod Paulus *Gal. 3.* inquit, quoniam in lege nemo justificatur apud
Deum, manifestum est, quia justus ex fide vivet, quod quid est
aliud, quam dicere, nemo justificatur per opera legis, sed per fi-
dem, quia justus ex fide vivet? Si ergò de justificatione impij
Propheta noster locutus non est, malè argumentatur Paulus,
Hæc ille, & hæctenus rectè, quæ verò sequuntur, malè, ut paulò
post videbimus. thes. 52. 53. 54. 55.

Resp. 2. Committit fallac. oppositorum, quia quæ pro op-
positis habet Jesuita, talia sunt, quæ se mutuo constituunt, &
non pugnant, videlicet fiducia apprehendens Christum & justi-
ficans, ac spes postea sustinens propter eum tribulationes, sicut
supra prolixius aliquoties declaratum est. th. 5. 17. 25. 29. Ex
abundanti hoc loco addimus, *αὐτὴν* apud Prophetam & Apo-
stolum satis ostendere, de qua vita loquantur, nempe de ea, cui
opponitur ejus interitus, cujus animus in Deum ejusq; verbum
non est rectus, qui est in hac vita exclusio ab Ecclesia militante,
& post hanc vitam à triumphante. *Actor. 8. 20. 21.*

43. Eadem fallacia Oppos. committitur à *Bellarmino* sequenti
Instantia: Justificatio tribuitur fidei, sed non soli. Ergò non ju-
stificat

ificat sola, sed etiam Sacramenta. Vel ita. Si Sacramenta iustificat, non fides sola. Sed illud. E. Resp. Tantum abest, ut hæc se mutuò tollant, ut potius tanquam subordinata se mutuò ponant, quia per Sacramenta datur fides, quæ ut instrumentalis causa ex parte nostra, sola iustificat.

44. *Secundus locus apud Bellarm.* ubi hoc dictum corrumpit, est *l. 1. de iustif. c. 13. p. 56.* Argumentum est tale: Ex quo vivimus, id iustificat. Sed ex fide vivimus *Habac. 2. 4.* & ex timore servili, *Prov. 14. 27.* Ergò fides & timor servilis simul iustificat, seu, quod est argumentum illius capituli apud Bellarm. fides sola non iustificat, quod est contra thesin nostram generalem *9. 33. 35.* Resp. ad assumptionis posteriorem partem. 1. est *ψδδεγυλωεία* cum non sit sermo de timore servili, de quo accipit Bellarm. ut patet ex præcedentibus, sed de filiali, qui ex amore in patrem cavet, ne eum offendat peccatis *Mal. 1. 6. Hebr. 4. 1. Phil. 2. 12. Ps. 2. 11.* quorum hic præcipitur, ille rejicitur: hic ad Deum accedit; ille à Deo recedit: hic hominem beatum; ille miserum facit. Vide *Ps. 34. 10. Luc. 12. 32. Ps. 128. 1. 1. Ioh. 4. 18.* Bellarminus autem hic agit de illo timore, ut in initio monet, de quo *l. 2. de penit. c. 17. 18.* Sed ibi agit de timore, qui propriè est servilis. p. 225. & quem Lutherus damnavit. Salomon autem in loco allegato agit de illo timore Domini, in quo est fiducia valida, ut seipsum explicat. *v. 26.* qui non est servilis, quippe qui non confidit, sed dubitat, metuit, horret. *Rom. 8. 15. 2. Tim. 1. 7. 1. Ioh. 4. 18.* ut exempla Caini, Saulis, Judæ, imò & protoplastorum nondum reconciliatorum cum Deo, *Gen. 3. 8. 10.* testantur.

Resp. 2. Esse fallaciam parium, quia aliter ex fide, aliter ex timore Dei vivimus. Fides est fons vitæ, quia amplectitur promissionem gratiæ, & accipit remissionem peccatorum, quam sequitur vita. Timor seu reverentia Domini filialis est scaturigo vitæ, quia cavet peccata, recedendo à tendiculis mortis, ut est in textu, cum quo confer *cap. 13. 14.* Concludimus ergò: Fides vivificat, per boni, quod confert, præsentiam; Timor Domini, per mali, quod cavet, absentiam, atq; ita hæc duo non eodem ferè modo vitam donant seu iustificat, quod probare intendit Bellar. p. 55.

Ne

Ne vero pleriq; omnes nostrates cogantur timori Dei filiali, utpote virtuti, vitam effectivè tribuere, id quod omninò sequi putant, quando scaturigo vitæ dicitur, ad hunc locum *Prov. 14. 27.* respondent; Hic per timorem seu reverentiam Jehovæ synechdochicè intelligi pietatem seu totum cultum divinum, cujus pars potissima cum sit fides, hujus respectu & vi, toti attribui, quod propriè est illius partis principalis, ratione objecti à se apprehensi &c. Nos autem quia putamus, non sequi necessariò, ut scaturigo vitæ semper significet ipsam vitæ causam efficientem, quomodo Deus est causa vitæ conferendæ efficiens principalis, ut dicitur *Pf. 36. 10. Lev. 2. 13. & 17. 13.* causa instrumentalis vitæ offerendæ ex parte Dei, Verbum & Sacramenta *Pf. 68. 72. Zach. 13. 1. Job. 4. 14.* oblata recipiendæ ex parte nostra fides, *Habac. 2. 4.* cum præterea etiam scaturigo vitæ in scriptura significet modum vitæ conferendæ, ne amittatur, ut doctrinam sapientis *Prov. 13. 14.* timorem filialem *Prov. 14. 27.* intelligentiam *Prov. 16. 22.* hominem præditum sapientia *Prov. 18. 4.* sicut è contrario scaturigo corrupta dicitur justus, qui dimovetur coram improbo *Prov. 25. 26.* unde apparet eandem phrasin diversimode accipi, & nostram subsistere posse sententiam.

45. Tertius locus Bellarm. est l. 1. de iustif. c. 15. p. 74. Ad literam videtur sententia illa, Justus ex fide vivit, significare, Justum sustentare se ac tolerare desiderium cœlestis patriæ ex fide, quoniam fides præsentem quodammodo facit eam beatitudinem, quæ suo tempore futura speratur. Cæterum illud etiam est verissimum, justum vivere spiritualement vitam ex fide, sed ex fide, qualis est in hominibus justis, i. e. formata per charitatem. Hoc verò est contra thesin nostram 9. 18. 19. 25. 27. 28. 33. 35. Resp. 1. Contradicit hic Bellarm. non tantum Paulo & Riberæ, ut in vindicatione primi loci vidimus, sed etiam sibi ipsi, ut in secundo loco habuimus, ubi dictum de ipsa justificatione agere concedit, quæ etiam est ratio, quod tam dubitanter primùm asserat, videtur significare, & paulò post seipsum corrigens concedat, quod justus vivat ex fide, sed formata.

Resp. 2. Falsum est, quod fides rem absentem faciat præsentem, cujus proprium est, promissionem præsentem rei absentis

D

in

in verbo factam firmiter amplecti. vide Hebr. 11. 1. 13. 2. Cor. 5. 7.
Breviter ita habe: *Fides intuetur verbum rei, spes rem verbi.*

46. Et quia hoc loco fit mentio fidei formatae & informis, & Bellarm. alijs; Pontificij sæpè ad hanc distinctionem velut sacram anchoram recurrunt, breviter illam hic quoq; refutabimus. *Fidem informem* dicunt, quæ nudo assensu constat, quæq; in ipsos quoq; diabolos, & homines impios cadit: *Formatam*; quæ per charitatem adjunctam perficitur, ut Deo placeat, & hominem justificet. Informe hoc distinctionis monstrum, cujus termini obscuri & barbari, & res ijs contenta absurda ac Scripturæ contraria, quia ex Philosophia & Theologia simul constat, Philosophicis & Theologicis rationibus abigemus. *Monstrum* ego rectè voco, quia ex duabus diversis speciebus & formis constat ejus membrum posterius, prius verò ne quidem formam habet. *Lutherus in Comment. in c. 3. ad Gal.* appellat impiam & Satanicam glossam, pestilens sophistarum figmentum, blasphemumq; in Deum, nugas &c. quàm rectè, jam videbimus.

47. *In Philosophia* ex multis sufficiant nobis hæc pauca rationes: I. Omnis habitus constat forma propria: & contra, nullus habitus constat formis duabus. Omnis fides est habitus. Ergo constat sua forma propria. Quomodo igitur quædam est informis, si habet formam? Et etiam nulla fides constat duabus formis: quomodo igitur fides habebit fidei formam & charitatis? II. Quæ de se non possunt prædicari, illorum alterum non potest informare alterum. Habitus disparati de se non possunt prædicari. Ergo illorum alter non potest informare alterum. Quomodo igitur charitas informabit fidem, cum sit habitus disparatus, quia fides & charitas diversas habent specificas differentias, etiam diversa, juxta Pontificios, subjecta: quia fides apud illos est tantum in intellectu, charitas in voluntate, secundum quosdam in corde. III. Nullus effectus informat suam causam. Charitas est effectus, fides causa. E. IV. Quod per aliud informatur, est materia. Fides non est materia, quia formatus per se habitus, & agit seu operatur, non patitur. E. quod est Lutheri argumentum sic ab eo propositum: Si charitas est forma fidei, fides erit pura materia charitatis, erit quoddam informe chaos, misera virtus, nullius.

nullius operis, efficacæ & vitæ, sed tantum passiva materia. Et notatu dignum est, quod quando ad reliqua aliquid regerit. Bellarm. ad hanc potissimam Lutheri querelam nihil reponit quicquam.

48. In Theologia verò extant longè plurima, quæ hanc distinctionem refutant. Nos brevitatis ergò ex istis producemus paucula. I. Quæ in scriptura neq; sunt neq; dicuntur, falsa sunt in fidei articulis. Hæc distinctio est talis. Ergo. II. Quæ in acta justificationis inter se opponuntur, eorum alterum in eo non potest informare alterum. Sed fides & charitas, quippe opus, sunt talia. Ergò. III. Sic argumentatur in loco allegato Lutherus: Quicquid Christi meritum extenuat, fidem non perficit vel informat. Charitas sensu Pontificio accepta illud facit. Ergo. Minorem ille ita probat: Si charitas est forma fidei, statim cogor sentire, charitatem esse maximam partem Christianæ religionis, & sic amitto Christum, Christiq; sanguinem & vulnera, omniaq; ejus beneficia, inhæreo charitati, & venio in facere morale. IV. Quod est ex lege & imperfectum, non potest informare id, quod est ex Evangelio, & perfectum. Sed charitas est ex lege & imperfecta, fides ex Evangelio. Gal. 3. & ratione objecti apprehensi perfectissima. Ergò. Sed cogimur hîc abrumperè, & objectiones adversariorum in disquisitionis publicæ conflictum reservare.

49. Quartus locus ubi dictum hoc apud Bellarm. depravatur est l. i. de iustif. c. 20 p. 100. In forma sic habet Bellar. argumentum: Qui loquitur de fide viva, h. e. cum operibus seu per charitatem operante, ille non dicit, quod homo fide sola justificatur. Sed Habacuc loquitur. E. Negavimus hoc supra th. 9. 18. 19. 25. 27. Resp. Major si dextrè intelligatur, videlicet quod fides non sit sola, licet sola justificet, ut supra fuit declaratum, th. 40. totum argumentum potest concedi: Verum sensu Pontificio si accipiat, nulla in majore est connexio, quia cum fide sunt opera, sed hæc non idem agunt, quod isthæc. Imò potest argumentum inverti: Qui loquitur de fide viva, dicit quod homo sola fide justificetur, quia fides viva excludit opera, quando agit cum Deo, accipiens peccatorum remissionem.

50. Quintus locus est l. 2. de Iustif. c. 4. p. 143. 145. Cum Lutherus supra citato loco ita scripseret: Bene potuisset dicere Spiritus S. qui dat omnibus os & linguam, Justus ex fide formata vivit: sed consulto omisit hoc, & simpliciter dixit, Justus ex fide vivit. Abeant igitur Sophistæ in malam crucem eum sua Satanica glossa &c. Bellarm. sic excipit: Non deerant verba Spiritui S. quibus per prophetam suum illud efferret, justus ex fide formata, aut etiam ex charitate vivit, sed maluit dicere, ex fide vivit, vel quia non loquebatur de vita justitiæ, sed vita spei, quæ justum patienter expectare facit: Vel quia commendare voluit id, unde initium ducit vita justorum. Resp. 1. Per Inficationem. Quod enim loquatur propheta de vita justitiæ, supra in examine loci 1. Object. 3. probatum confidimus. Nunc ex abundantia illud adjicimus, quod vita justitiæ vitæ spei non sit opposita, ut Bellarm. putat, atq; ita, ubi agitur de una, non possit agi de altera, sed subordinata ac utraq; vita ex fide, quippe cujus effectus est & justitia & spes, sup. thesi. 5. 26. 30. Et si propheta commendat id, unde initium ducit vita justorum, commendat fidem ipsam, non autem informem seu mortuam, quia ex illa non ducit initium vita justorum, sed vivam, quæ per opera se exercit & in calamitatibus patientiam suam Deo probat.

51. Præcipuo huic Romanæ curiæ *ωσπάρχω*, sed alio armorum genere instructus, succenturiatus succedit *Franciscus Costerius*, in *Enchiridio Controversiarum*, loc. de Fide c. 4. p. 171. dum sic scribit super hunc locum: Justum ex fide vivere, nihil aliud esse videtur, quam justum ad normam fidei totam vitam dirigere ac formare, quomodo dicere consuevimus, quempiam medicè vivere, nempe ex medicinæ præscripto. Argumentum est tale: Qui tantum dicit, justum ad normam fidei vivere, non asserit eo in loco hominem fide justificari. Habacuc illud tantum dicit. Ergo. Contradicit hoc nostræ thesi 9. 18. 19. 25. 27. 28. 33. 35. Resp. 1. ad Minor. simpliciter negando, quia 1. Scopus prophætæ aliud innuit. 2. Interpretatio & citatio Pauli Apostoli aliud suadet. 3. Reliqui Pontificij aliud dicunt.

Resp. 2. Distinguendo inter fidem scripturæ, quæ creditur, & fidem cordis, qua creditur. De illa loquitur major, de hac minor, quomodo oriuntur in hoc argumento 4. termini

Resp.

Resp. 3. Ipse *Costerus* non multum huic glossæ fudit, cum dicit, *videtur*, ut supra *Bellarmin.* in simili expositione falsa, thesi 45.

Resp. 4. Similitudo allata huc non quadrat. Primum, quia est diversa ratio loquendi, cum propheta non dicat, Justus fideliter vivit, sed ex fide: *Costerus* verò & vulgo loquimur, non, sanus ex medicina vivit, sed medicè, hoc est, ad medicinæ præscriptum: Et planè alia ratio vivendi: Siquidem vitam medicam agendo vivimus, dum per opera quædam ex medicinæ præscripto rectè peractâ acquirimus & conservamus corporis sanitatem; vitam justitiæ vivimus credendo, & non per opera nobis paramus aut conservamus animæ salutem. Est igitur hoc simile hætenus profus inconveniens & ineptum.

52. Dictum propheticum à plerisq; Pontificiorum eorum, qui controversias tractant, depravationibus præcipuis breviter vindicavimus: Restat ut scripturarum interpreti *Ribera* paucis occurramus. Ille cum prius contra suos socios Pontificios probasset prolixè, quod agat noster propheta de ipsa Justificatione, idq; tam planè esse dixisset, ut nemo, qui paululum consideret, dubitare possit, posteriori loco nostram sententiam refutandam sibi sumit, quod sola fide non vivat justus seu justificetur, sed quod fides tantum sit vitæ hujus initium vel fundamentum, cui complementi loco sit adjungenda charitas.

53. Argumenta ejus sunt valdè levia, quæ tamen, quid ponderis habeant, videbimus. I. Sponsa Christi sensum Christi Sponsi ejusq; amicorum, prophetarum & Apostolorum optimè explicat. Atqui Ecclesia Catholica est Sponsa Christi, ejusq; interpretis optimus *Tridentinum Concilium sess. 6. can. 8.* Ergò optimè sensum Christi prophetarum & apostolorum explicat, & per consequens verum est, quod solâ fide homo non justificetur. Resp. negando minorem, in qua est mera petitio principij. Et quia nullam rationem hic affert Jesuita, & hæc controversia est prolixior, quam ut paucis possit absolvi: Num Romana Ecclesia (illam enim per Catholicam intelligit valdè impropriè) sit Christi sponsa, an verò potius meretrix Babylonica, in alium locum & tempus eam reservabimus. Antagonistam verò interim ad examen *Concilij Tridentini à Domino Chemnitio institutum* ablegamus.

54. II. *argumentum.* Particulæ In, per, ex, omne genus causæ indicant, nullum excludunt. In hoc dicto est una ex ijs. Ergo omne genus causæ indicat, & proinde fides non excludit virtutes reliquas. Resp. 1. ad majorem distinguendo inter totam scripturam & unum certum ejus locum. De illo quodammodo vera est, de hoc falsissima. Una enim particula in uno loco unam significationem saltem habet, & unum genus causæ denotat, non omne, & proinde reliqua excludit causarum genera, id quod ex ijs locis, quæ ab ipso Ribera subjiciuntur, diligenter consideratis, liquet.

Resp. 2. ad eandem major. ampliando, reliquas causas non tollunt unamquamq; in suo genere, sed tamen in eodem genere excludunt omnes, ut Prov. 8. 15. per me reges regnant. non tolluntur, inquit Jesuita, deliberationes &c. Sed audiat. In causæ efficientis principalis genere omnes præter Deum hæc particula excluduntur, & sensus est, ego solus reges primario constituo. Sic, ut per *βίαιον* retorqueamus hoc argumentum: Ex fide vivit Justus, hoc est, ex fide tanquam instrumentali causa respectu nostri solâ. Interim libenter largimur, quod plures causæ ad totum justificationis actum requirantur, Causa efficiens principalis Deus, meritoria Christus &c. Verum hic est status controversiæ: Num aliud sit organon, quo apprehendamus Christi meritum in verbo & Sacramentis oblatum, quam fides? Nos negamus, & dicimus. ita fidem solam justificare, non excludentes reliqua causarum genera, nisi ab organico munere ex parte nostra, quod tantum fidei scriptura tribuit, quando dicit, *Ἀπὸ πίστεως, ἐκ πίστεως, πίσει.*

55. III. *argumentum.* Ut se habet vita naturalis, sic spiritualis. Sed illa ita se habet, ut præter cor requirantur plura ad vitam necessaria. Ergo & in hac spirituali vita præter fidem tanquam cor virtutum, requirantur multa. Resp. Simile non probat sed illustrat, & est valdè dissimile. Longè enim aliter se habet vita naturalis, quàm spiritualis, præcipuè in hoc, quod illa habeat plura organa, per quæ conservatur; hæc tantum unum, quo accipitur & conservatur, quod est sola fides, idq; constat, quoniam hiæ omnia remonentur opera. Sed iterum retorqueamus argumentum.

gumentum hoc modo: Ut in vita naturali tantum est unum cor,
in quo gignitur spiritus vitalis, & hoc respectu rectè licet dicere,
ex solo corde ita vivit homo, ut inde habeat & hauriat omnem
vitalem spiritum, sicut ex jecore solo naturalem, ex solo cerebro
animalem accipit spiritum, ut demonstrant physici, ita hîc unum
vitæ accipiendæ instrumentum est sola fides, ex qua homo spi-
ritualis spiritum vitalem suum haurit. Sed ibi est unum cor, ex
quo, dicto modo, omnis vita. Ergo & hîc, fides. si qua conclu-
dendi vis in hoc Iesuitæ argumento.

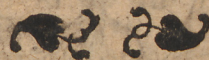
56. IV argumentum, quod est apud ipsum Enthymema: Fides
sine charitate rejicitur. Gal. 5. 6. E. cum charitate justificat. Resp.
brevissimè. Illa fides justificat, quæ per charitatem est operans,
hoc est, vera & viva: Sed non sequitur: Charitas fidei justificanti
adest, Ergo idem facit, quod fides, & cum ea justificat. vide sup.
th. 49. Quo de argumento sæpè jam actum à nostris, & satis egre-
giè à nostro Luthero, & proinde nè actum agamus, gratijs
non quas debemus, sed quas possumus, Deo
actis concludemus.

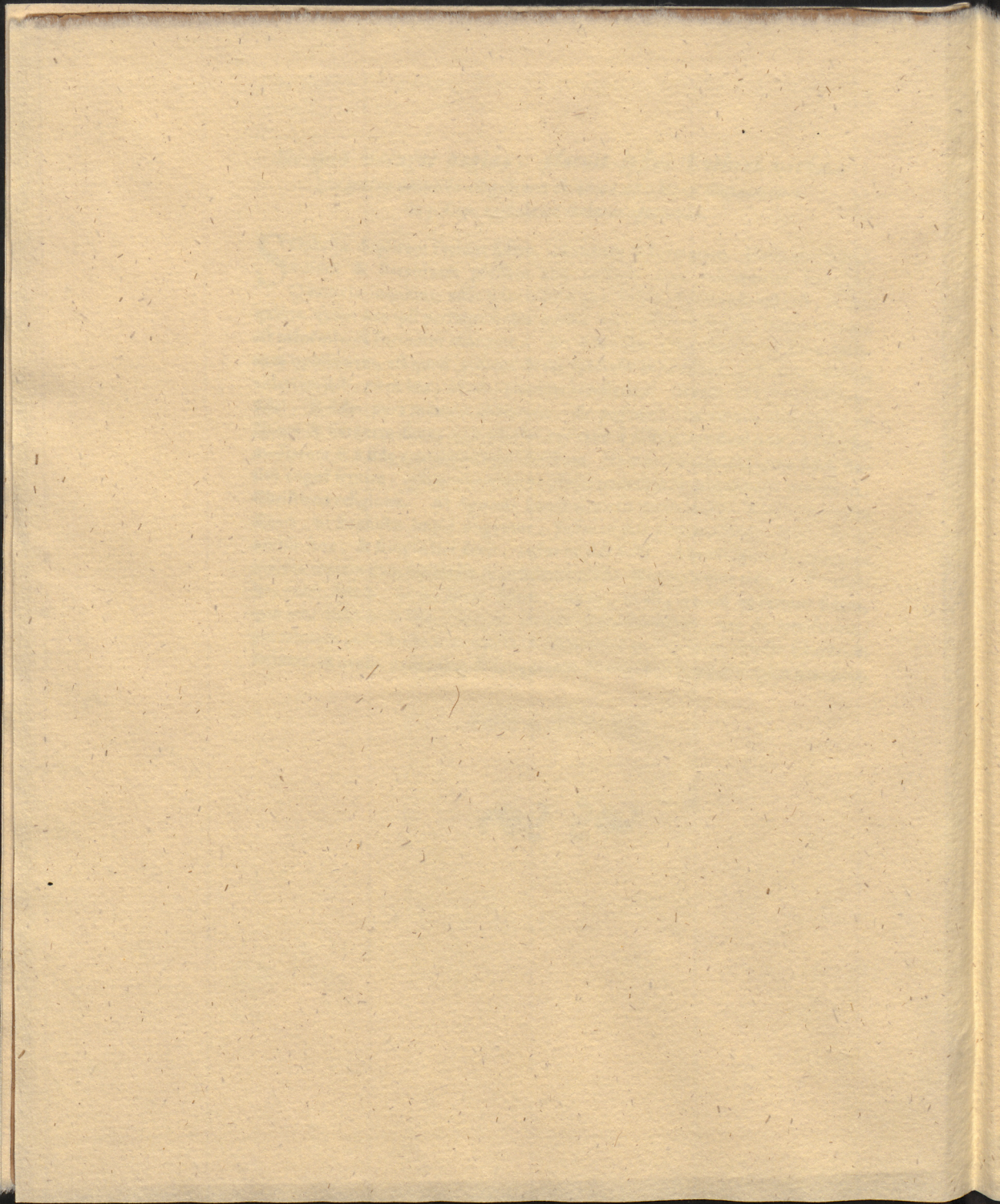

*Ne qua vacaret pagina, placuit ipsius Lutheri verba
(ex quibus nonnulla allegavimus th. 46. 47. 48.) hic ex Commentario
in 3. Cap. epistolæ ad Galatas apponere.*

Sophistæ duplicem faciunt fidem, informem & formatam. Hanc pestilentissimam & Satanicam glossam non possum non vehementer detestari. Quamvis, inquirunt, ad hæc fides infusa, quæ donum Spiritus Sancti est, & acquisita, quam nos ipsi parimus nobis multis actionibus credendi, tamen utraque est informis, & formatur charitate. Sic fides sola (*sine charitate*) juxta ipsorum opinionem, est quasi pictura & res speciosa in tenebris, quæ tum primum videri potest, cum lux, id est, charitas accesserit. Itaque charitas est forma fidei, & fides pura materia charitatis. *Et postea*: Ista omnia blasphema in Deum & Satânica sunt, quæ profus avocant à Christiana doctrina, à Christo mediatore & à fide apprehendente Christum. Nam si charitas est forma fidei, statim cogor sentire, ipsam charitatem esse principalem & maximam partem in Christiana religione. At Spiritus Sanctus novit etiam loqui, & bene potuisset dicere, ut Sophistæ impiè nugantur, *Justus ex fide formata vivit*: sed consilio omisit hoc, & simpliciter dixit, *justus ex fide vivit*. Abeant igitur Sophistæ in malam crucem cum sua impia & pestilente glossa. Nos volumus retinere & extollere hanc fidem, quam Deus fidem vocavit, id est, veram ac certam fidem, quæ non dubitat de Deo, nec de divinis promissionibus, nec de remissione peccatorum per Christum, ut tuti & securi manere possimus in obiecto Christo, & retinere in oculis passionem & sanguinem Mediatoris & omnia ipsius beneficia.

Πάντα δόξα Θεῷ.

gumentum hoc modo: Ut in vita naturali tantum e
in quo gignitur spiritus vitalis, & hoc respectu recte
ex solo corde ita vivit homo, ut inde habeat & ha
vitalem spiritum, sicut ex jecore solo naturalem, ex
animalem accipit spiritum, ut demonstrant physici,
vitæ accipiendæ instrumentum est sola fides, ex
ritualis spiritum vitalem suum haurit. Sed ibi est
quo, dicto modo, omnis vita. Ergo & hic, fides. f
endi vis in hoc Iesuitæ argumento.

56. IV argumentum, quod est apud ipsum Enth
sine charitate rejicitur. Gal. 5. 6. E. cum charitate j
brevissimè. Illa fides justificat, quæ per charitate
hoc est, vera & viva: Sed non sequitur: Charitas fi
adest, Ergo idem facit, quod fides, & cum ea justi
th. 49. Quo de argumento sæpè jam actum à nostris
gic à nostro Luthero, & proinde ne actum aga
non quas debemus, sed quas possumus,
actis concludemus.

